

Костікова А. Л.
вихователь ДНЗ № 27
м. Житомир,
наук. керівник: доц. Тарнавська Н.

Процес дитячого експериментування як розвиток пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку.

«Люди які навчилися спостереженням та дослідам, самі набувають здатності ставити питання і отримувати на них фактичні відповіді на більш високому розумовому та моральному рівні в порівнянні з тими, хто такої школи не пройшов».
К.Е. Тимиряєва.

Проблема пізнавальної активності - одна з найбільш важливих у педагогіці, так як, будучи індивідуально-психологічною характеристикою людини, відображає дуже складні взаємодії психофізіологічних, біологічних і соціальних умов розвитку. Пізнавальна активність при правильній організації педагогічної діяльності вихованців і систематичній та цілеспрямованій діяльності вихователя може і повинна стати стійкою рисою особистості дошкільника і впливати на його розвиток. Серед можливих засобів розвитку пізнавальної активності дошкільників особливої уваги заслуговує дитяче експериментування [2].

До теперішнього часу не склалася цілісна картина формування пізнавальної активності старших дошкільників в експериментуванні, яка розкриває сутність даної активності, її структуру і педагогічні засади, що забезпечують динаміку її становлення в освітньому процесі сучасного дошкільного закладу. Все це свідчить про те, що питання ефективного використання експериментування як педагогічного засобу формування пізнавальної активності старших дошкільників не вирішені повною мірою.

Мета статті: теоретично проаналізувати та обґрунтувати експериментування дитини дошкільного віку, як чинника розвитку пізнавальної активності та запропонувати відповідну систему роботи.

У дошкільному віці у процесі розвитку пошуково-дослідницької діяльності, у дитини формується прагнення дізнатися і відкрити для себе якомога більше нового [1]. Дошкільна освіта покликана забезпечити саморозвиток і самореалізацію дитини, розвиток дослідницької активності, ініціативи дошкільника та дослідницьких здібностей (М. М. Подд'яков, О. М. Подд'яков, О. В. Дибіна, О. Л. Князева). О. М. Подд'яков вказує, що дитяче експериментування - це особлива форма пошукової діяльності дошкільнят, в якій проявляється власна активність дітей, спрямована на одержання нових відомостей і нових знань. Над проблемами застосування методу нескладного експериментування в роботі дошкільниками в Україні працювали педагоги: Н. Яришева, З. Плохій, Н. Лисенко, Г. Беленька, С. Єлманова та інші [3].

Пізнавальна активність, сформована в період дошкільного дитинства, є важливою рушійною силою пізнавального розвитку дитини. На кожному віковому етапі пізнавальна активність має свої форми поведінкових проявів та вимагає особливих умов для свого формування. Діти старшого дошкільного віку здатні до таких розумових операцій, як аналіз і синтез. У процесі експериментування діти, винаходячи комплексні, комбінаторні впливи на об'єкт, успішно виявляють утворюючі зв'язки на основі аналізу інформації про взаємодію факторів.

Дитячий експеримент повинен мати наступну структуру:

- постановка проблеми, яку необхідно розв'язати;
- цілепокладання (що потрібно зробити для вирішення проблеми);
- висунення гіпотез (пошук можливих шляхів вирішення);
- перевірка гіпотез (збір даних, реалізація в діях);
- аналіз отриманого результату (підтвердилося - не підтвердилося);
- формулювання висновків.

Діти дуже люблять експериментувати. Це пояснюється тим, що їм властиве наочно-дієве і наочно-образне мислення, і експериментування, як ніякий інший метод відповідає цим віковим особливостям. Своїми коренями експериментування йде в маніпулювання предметами.

Головна ціль застосування методу експериментування в дитячому саду полягає в тому, що в процесі експерименту:

- діти отримують реальні уявлення про різні сторони досліджуваного об'єкта, про його взаємини з іншими об'єктами і з середовищем існування;
- йде збагачення пам'яті дитини, активізується його розумові процеси, так як постійно виникає необхідність здійснювати операції аналізу і синтезу, порівняння і класифікації;
- розвивається мова дитини, так як дошкільнику необхідно давати звіт про побачене, формулювати виявлені закономірності та висновки;
- відбувається накопичення фонду розумових прийомів і операцій, які розглядаються як розумові вміння;
- дитяче експериментування важливо і для формування самостійності, здатності перетворювати будь-які предмети і явища для досягнення певного результату;
- в процесі експериментальної діяльності розвивається емоційна сфера дитини, творчі здібності, формуються трудові навички, зміцнюється здоров'я за рахунок підвищення загального рівня рухової активності.

Дитина старшого дошкільного віку набуває здатності здійснювати експериментування, тобто вона набуває наступний ряд навичок даної діяльності: бачити і виділяти проблему, приймати і ставити мету, вирішувати проблеми, аналізувати об'єкт або явище, виділяти істотні ознаки і зв'язки, зіставляти різні факти, висувати гіпотези і припущення, підбирати засоби і матеріали для самостійної діяльності, здійснювати експеримент, робити висновки. Спочатку діти вчать експериментувати в спеціально організованих видах діяльності під керівництвом вихователя, потім необхідні матеріали та обладнання для проведення дослідів вносяться в просторово-предметне середовище групи для самостійного відтворення дитиною, якщо це безпечно для його здоров'я. У зв'язку з цим у дошкільному навчальному закладі експеримент повинен відповідати наступним умовам: максимальна простота конструкції приладів і правил поводження з ними; безвідмовність дії приладів і однозначність одержуваних результатів; показ тільки істотних сторін явища або процесу; чітка видимість досліджуваного явища; можливість участі дитини у повторному показі експерименту. Для вивчення сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку доцільно провести діагностичне обстеження. Діагностичне обстеження рекомендується проводити за стандартними методиками, відповідно освітньої програми, підібраних з урахуванням вікових особливостей дітей [4].

Своєчасне виявлення рівня сформованості пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку дозволять вчасно намітити шляхи вирішення проблеми через дитяче експериментування, а саме створити педагогічні умови формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку у процесі дитячого експериментування.

Основними принципами експериментування є:

1. Емоційна залученість дорослого в пізнавальну діяльність. Тільки в тому випадку, якщо дорослий сам з інтересом занурений в яку-небудь діяльність, може відбуватися передача особистісних стимулів діяльності дитини. Вона бачить, що можна отримувати задоволення від інтелектуальних зусиль.
2. Стимуляція допитливості дитини. В роботі намагатися використовувати матеріали, які можуть викликати інтерес, здивування.
3. Передача ініціативи від дорослого дитині. Важливо не тільки зацікавити дитину, але і навчити її ставити собі цілі в процесі пізнавальної діяльності й самостійно знаходити способи їх здійснення.

4. Оцінка дорослого (як позитивна, так і негативна) сприяє розвитку зовнішньої мотивації. До розвитку внутрішньої мотивації пізнавальної діяльності, увага акцентується на самій діяльності та її ефективності, а не на досягненнях дошкільника.

5. Підтримка дитячої активності, дослідницького інтересу і цікавості. Дорослий прагне не тільки передати ініціативу дитині, але і підтримати її, тобто допомогти втілити дитячі задуми, знайти можливі помилки, впоратися з виникаючими труднощами. Якщо діти переривають свою діяльність, то дорослий пропонує (але не наполягає) разом завершити те, що було задумано дитиною.

Запропонована сукупність факторів педагогічного впливу, що включає в себе принципи навчання і визначається ними, сукупність педагогічних методів, прийомів, форм організації педагогічних умов є ефективним засобом розвитку пізнавальної активності дошкільників у процесі дитячого експериментування в рамках дошкільного закладу.

Відомо, що ні одне виховне або освітнє завдання не можна успішно вирішити без плідного контакту та повного взаєморозуміння між батьками та вихователями.

Досвід показує, що експериментальна діяльність залучає до себе не тільки дошкільнят, але і їх батьків. З цією метою проводяться батьківські збори, консультації на яких пояснюється батькам, що головне дати дитині більше свободи для самостійного пошуку. Батьки мають усвідомити дуже просту істину: не поспішати давати дитині готову відповідь, треба надати можливість дитині самій подумати про причини того чи іншого явища. Безумовно, не кожна дитина зможе відповісти на питання відразу – дати їй час. Не поспішати, задавати навідні питання, підводити малюка до того, щоб «відкриття» зробив він сам.

Висновок. Дошкільні роки найбільш важливі і як вони пройнуть, залежить як від батьків, так і від вихователів. Дуже важливо вчасно розкрити перед батьками сторони розвитку дитини і порекомендувати відповіді прийоми виховання. Аналізуючи вищесказане можна зробити висновок, про те, що спеціально організована дослідницька діяльність дозволяє дошкільнятам самим добувати інформацію про досліджувані об'єкти та явища, а вихователям зробити процес навчання максимально ефективним та більш повно задовольняє природну допитливість дошкільнят, розвиваючи їх пізнавальну активність.

Список використаних джерел та літератури.

1. Веракса Н.С. Розвиток дитини в дошкільному дитинстві. Посібник для педагогів дошкільних установ / Н.С. Веракса, О.М. Веракса. - М.: Мозаїка-Синтез, 2006. – 214 с.

2. Куликовська І.С. Дитяче експериментування. Старший дошкільний вік. Методичний посібник для педагогів ДНЗ/ І.С. Куликовська, М.М. Совгир. - М: Педагогічне товариство Росії, 2005. – 187 с.

3. Віднародження до школи. Основна загальноосвітня програма дошкільної освіти. під ред. Веракса Н.С., Комарова Т.С., Васильєва М.А. та ін - М: Мозаїка-Синтез, 2010. – 280 с.

4. Прохорова Л.М. Організація експериментальної діяльності дошкільників: методичні рекомендації. Методичні рекомендації. Методичні рекомендації для працівників ДО / Л.М. Прохорова. - М.: АРКТИ, 2011. – 293 с.